

le sint; reponunt, quia aut turpia, aut honesta sunt natura sua. Et en illos perpetuo involutos circulo. Eadem semper chorda obrerat Pufendorfius, & topiasticam agit. Circulum ipse libi fingit, & cavillatur. Nos dicimus, ideo res turpes, aut bonas esse, quia aut ordinem produunt cum essentia divina, prima regula, & omnium rerum fonte; aut ab eadem defleunt. Si autem ultra pergis, & inquiras, cur ante omnem legem consentanea, aut dissentanea sint primæ regulæ; non respondimus, quia aut turpia, aut honesta sunt. Sed dicimus, quia omnes res create pendunt ab essentia divina, tamquam a prima causa exemplari, seu a prima archetypa idea, quam Deus contemplantis omnia creat, disponit, & ordinat. En principium, in quo sistimus. Quodnam hic vitiosus circuli vestigium? Aut negat Pufendorfius, omnia a divina essentia, tamquam a prima exemplari causa, pendere, & ab ipso Deo, tamquam ab effectrice causa, produci, aut secus. Si primum; Atheismus prodit. Si secundum; ergo aut ordinem exprimit cum divina essentia, & ecce honestatem; aut eidem dissentanea sunt, & ecce turpitudinem. Cedo. Cur paries ille ditiorus sit? Quia, inquis, ad normam non conformatur. Bene habet. Sin ulterius pergo percontari: Recur ad normam non conformatur? quid repones ad normam aliud fane, nisi quia a norma recedit. Circulo ne vitiosum implicaris? Edificare, cur par, & impar pugnent? Cur duo, & tria conficiunt quinque? Quid hincit homo iuris nature illustrator? Quis non videt, baculo Aristotelis, ut aiunt, non argumentatione confutandos illos esse sophistas qui prima principia, & quæ natura sua nota sunt, demonstratione evincenda contendunt? Afinitus Tenebrionem, & omnibus scyophantis, & nebulionibus nequiorum postulat Nicolaum Beckmanum Lutheranum, fed poltea, ejurata Lutheranæ hæresis, Catholicum, quod errorem hunc retraxerit. Nihil stolidius inelamat, quam aliquis consistere quæ turpia, aut honesta sint antecedenter ad legem voluntariam. Nos, utpote honestatis amatores, non quibus ille meretur, fed is que nos decet, vocibus ab illo percontabimur, an, sicut tria, & duo sunt æqualia quinque, ita quinque sint æqualia tribus, & duobus antecedenter ad omnem legem? Quidquam ne stoliditatis redolet, asserere has veritates disputandas esse? Minus ne veræ hæc sunt propositiones, quæ proxim spectant? Deus est colendus, vitandum mendacium, perjurium, fraudus. Deo nec placere, nec probari flagi-

tium potest. Nullum Deo principium prius, sed ab æterna essentia divina, ceu a prima regula, necessario rerum ordines dimanant. Potest Deus creare, aut non creare pro suo arbitrio quæ ei libuerit; at polito quod aliqua creare velit, iuxta ordinem necessarium, quem hæc exprimit cum sua divina essentia, regula prima omnium rerum, disponere illa debet, ut mox fufus dicturus sum.

VII. Interim lubet austeritate M. Tullii Ciceronis recentissos Protestantium errores labefactare. Stoliditatis arguit Pufendorfius Scholasticos, quod doceant, natura sua honesta, aut turpia esse que nature lege precipiuntur, aut vetantur. Contra Cicero de mentia dicam impingit Hobbesio, Pufendorfio, Seldeno, Osiandro, ceterisque Protestantibus, qui oppositum docent. Et primum illum crassissimum errorem convellit quem superiore capite explodi, quo nempe ab utilitate, iuris nature principia repetuntur. Inquit enim Lib. I. de leg. Si, ut idem dicitur, utilitate omnia metienda sunt; negliget leges, easque perumpet, si poterit, is qui sibi eam rem fructuosam putabit fore. Ita fit ut nulla stromino iustitia, si neque natura est, & ea que propter utilitatem constituitur, utilitate alia convellit, atque si natura conformatur ius non erit, virtutes omnes tollentur. Ubi enim libertas? Ubi patria caritas? Ubi pietas? Ubi aut benemerendi de altero, aut referenda gratia voluntas poterit existere? Nam hæc nascuntur ex eo quod natura propensius lumus ad diligendos homines, quod fundamentum iuris est... Quod si populorum iustis, si Principum decretis, si sententis iudicum iura constituentur, ius esset latrocinari, ius adulteri, ius testamenta falsa supponere, si hæc suffragiis, aut scitis multitudinis probarentur.

VIII. Nec est quod Pufendorfius obtrudat Lib. II. cap. cxi. §. 4. Deum reapse prohibuisse turpia, & præcepisse honesta; atque adeo supervacaneum fore, & petulantem quæ rere quid facere poterit, cum constet quid fecerit. Nam reponit continuo Cicero. Quæ si tanta potestas est stultorum sententis, atque iustis, ut eorum suffragiis rerum natura vertatur; cur non sciuntur ut quæ mala, perniciosaque sunt, habeantur pro bonis, & salutariibus? Aut cur, cum ius ex iniuria lex facere possit, bonum eadem facere non possit ex malo? Atqui nos legem bonam a mala nulla alia via, nisi nature norma dividere possumus, nec solum ius, & iniuria diiudicatur, sed omnino omnia honesta, & turpia: nam & communis intelligentia nobis notas res efficit, easque in

ant-

animis nostris inharuit, ut honesta in virtute ponantur, in vitis turpia. Hæc autem in opinione existimare, non in natura posita, vere demeritis est. Nec demeritis notam Pufendorfius diluit, dum arguitur, petulantiam esse inquirere quid Deus facere poterit, cum constet quid fecerit. Nam iure & evidenter inferimus, Deum potuisse mandacium, odium, fraudem precipere, positione facta quod indifferentia omnino sint officia hæc. An non quilibet legislator precipere, aut vetare in una parte, postquam destinavit Deus creare bonum, omnibus penatis, id expellere bono publico invidenter? Quid ni ergo & Deus? His angustis preffis Pufendorfius secuti paritas, in Lib. II. cap. cxi. §. 4. Fatetur ex una parte, postquam destinavit Deus creare animal rationale, & sociale, necessitate hypothetica conlequi ut legem eidem congruentem aptare deberet; at simul inelamat, hoc minime impedire quin omnes actiones ante legem fuerint indifferentes. Quæ contradictio adeo manifesta est, ut nulla egeat confutatione. Barbeyracus irrito conatu defendere in notis ad Gallicam versionem Pufendorfium adducit. At ego, ne prolixior sim, eidem cavillationes, ut inæas, prætereo.

CAPUT X.

S. Thomas in antecessum errores Hobbesii, Pufendorfii, aliorumque labefactavit. In vitis argumentis probat, honestatem, & turpitudinem actionibus inesse ante omnem legem.

I. Caput istud eo spectat, ut quorundam colorum incitiam redarguam, & Lutheranorum, Calvinitarumque, libi iuris nature illustrationem falso vindicantium, festivam instantiam, ne dicam petulantiam, retundam. Quod ut præstem, ob oculos referantur quæ adversus istorum errores in antecessum Angelicus Doctor scripsit, opere pretium existimavi. Capite superiore unius Ethnici Ciceronis testimonio Hobbesianos, & Pufendorfianos errores proliviavi. In presentia unius Ecclesie Romanæ Doctoris argumentationibus eisdem labefactare errores in votis ac animo est. Prolixa sunt quæ ex Angelico transcribam, fed utilia. Colligent quippe heinc Pufendorfianis, quanta argumentorum copia, quantaque orationis perpicuitate veritates quæ nunc in discrimen adducuntur, firmaverit, atque a pluribus seculis manserit AQUINAS nosser, iuxta quem,

velint, nolint, nocturne in conspectu solis, & pygma in conspectu gigantis sunt noviaquilonares iuris interpretes.

II. Controversiam nostram ex instituto S. Thomas dirimit, & omni argumentorum genere evincit Lib. III. cont. Gen. cap. cxxix. cuius hic est titulus: Quod in actibus humanis sunt aliqua recta secundum naturam, & non solum quasi lege posita. Hanc thesism lequentibus argumentis demonstrat.

III. Ex præmissis autem apparet quod ea que lege precipiuntur, rectitudinem habent, non solum quia sunt lege posita, sed etiam secundum naturam.

1. Ex præceptis enim legis divine mens hominis ordinatur sub Deo, & omnia alia que sunt in homine, sub ratione. Hoc autem naturalis ordo requirit, quod inferiora superioribus subdantur. Sunt igitur ea que lege divina precipiuntur, secundum se naturaliter recta.

2. Præterea. Homines esse divina providentia sortiturus naturale indicatorium rationis, ut principium propriarum operationum. Naturalia autem principia ad ea ordinantur que sunt naturaliter. Sunt igitur aliqua operationes naturaliter homini convenientes, que sunt secundum se recta, & non solum quasi lege posita.

3. Præterea. Quoruncumque est natura determinata, oportet esse operationes determinatas, que illi nature convenient: propriæ enim operatio uniuscuiusque nature ipsius sequitur. Constat autem hominum naturam esse determinatam. Oportet igitur operationes esse aliquas secundum se homini convenientes.

4. Aliter. Cuiuscumque est aliquid naturale, oportet etiam esse naturale id sine quo illud haberi non potest: latrocinari enim non desinit necessarius. Est autem homini naturale quod sit animal sociale, quod ex hoc ostenditur quod unus homo solus non sufficit ad omnia que sunt humane vite necessaria. Ea igitur sine quibus societas humana conservari non potest, sunt homini naturaliter convenientia. Hinc modum autem sunt uniuscuique, quod suum est, conservare, & ab iniuriis abstinere. Sunt igitur aliqua in humanis actibus recta.

5. Amplius. Supra ostensum est quod omnis homo naturaliter hoc habet quod utatur rebus inferioribus ad suæ vite necessitatem. Est autem aliqua mensura determinata, secundum quam vis prædicatarum rerum humane vite est convenientis: que quidem mensura si præterminatur, fit homini nocivum; sicut apparet in sumptione inordinata ciborum. Sunt igitur aliqua actus homini naturaliter convenientes.

6. Item.

6. Item. Secundum naturalem ordinem corpus hominis est propter animam, & inferiores virtutes anime propter rationem; sicut & in aliis rebus materia est propter formam, & instrumenta propter principalem agentem. Ex eo autem quod est ad aliud ordinatum, dicitur ei auxilium provenire, non autem aliquod impedimentum. Est igitur naturaliter rectum quod sic procuratur ad hominem corpus, & inferiores vires anime, ut ex hoc & actus rationis, & bonum ipsum minime impediatur, magis autem incitet. Si autem secus accideret, erit naturaliter peccatum. Violentia igitur, & conestationes, & inordinatus venerorum usus, per que actus rationis impeditur, & subditur passionibus, que liberum iudicium rationis esse non sinit, sunt naturaliter mala.

7. Præterea. Unicuique naturaliter conveniunt ea quibus tendit in suum finem naturalem. Que autem e contrario se habent, sunt ei naturaliter inconvenientia. Obfusum est enim supra quod homo naturaliter ordinatur in Deum sicut in finem. Ea igitur quibus homo inducitur in cogitationem, & amorem Dei, sunt naturaliter recta. Quicunque vero e contrario se habent, sunt homini naturaliter mala. Patet igitur quod bonum, & malum in humanis actibus non solum sunt secundum legis positionem, sed etiam secundum naturalem ordinem. Hinc est quod in Psal. xviii. dicitur, quod iudicia Domini sunt vera, iustificata in semetipsis. Per hoc autem excluditur postero dicentium, quod iusta & recta sunt secundum legem posita.

IV. Ea quam verum fit id quod initio dixi, S. Thomam Hobbesianos, Pufendorfianosque errores prælocasse. Iampridem enim ante S. Doctorem errores huiusmodi divulgati erant. Quare, sicut Pseudopatriarcha Lutherus in religionis negotio non novas, sed antiquas ex orco revocavit hæreses; sic eiusdem discipuli in iuris naturæ controversiis, non novi quidem, sed vetulos errores in scenam reduxerunt. Non est ergo, ut inquit Hieronymus ad verbum Vigilantium, quod gloriam queat, quasi sint novi sceleris repertores. Erumpant in medium omnes Hobbesiani, & Pufendorfiani, & agmine facti, septem que ab Angelico Doctore producta argumenta tollant, aggrediantur. Nihil hæctenus adversus eadem excogitarunt. An negabunt novi isti iuris naturæ instauratores, partem inventionis esse toto, atque propter totum factam, corpus spiritui, inferiora superioribus, & creata omnia Deo subiecta? Negabunt ne hominem tantæ prædium, atque animal sociale?

Ergo normam ad quam hæc socialitas conformetur, admittant oportet. Porro norma & regula istius socialitatis, quæ omnem legem antecedit, est quod unicuique id quod suum est, conservetur, & ab iniuriis ablineatur. Sine illis quippe consistere socialitas nequit. Non ergo socialitas ipsa norma est, sed materia normæ subiecta. Si homo in se peccator, an pluribus non eger ut vivat? Nonne ante omnem legem inordinata ciborum sumptio noxia eidem est? Evidenter itaque consilium humanis actibus ordinem naturalem inesse, qui regula bonitatis, aut malitiae sit. Hæc adeo luculenta sunt, ut disputandum forentur potius quam illustrandum. Quænam, inquit M. Tullius, ius est non scriptum, sed natum: quod non didicimus, accepimus, legimus; verum a natura ipsa accipimus, hausimus, expressimus; ad quod non docti, sed facti, non instituti, sed innati sumus.

V. Sed ipsum S. Paulum audiamus ad Rom. 11. Cum enim gentes, que legem non habent, naturaliter ea que legis sunt, faciunt; eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex. Ut omnia que hoc in capite dicta sunt, magis sint tibi perspicua, ob oculos habeas velim illud luculentum S. Thomæ principium, nempe: Homines ex divina providentia sortuntur naturæ iudicatum rationis, ut principium proprium operationum. Naturalis autem principia ad ea ordinantur que sunt naturaliter. Sunt igitur aliquæ operationes naturaliter homini convenientes, que sunt secundum se rectæ, & non solum quasi lege posita. Inditum homini est naturale iudicium rationis? Ergo necessario consequitur, admittendum esse in actionibus ipsis istius iudicii obiectum. Hoc autem obiectum est rectitudo, que scilicet obiectiva appellatur. Præterea docta commentaria in hunc articulum Francisci Ferrarientis, inter Scholasticos, quos novi iuris interpretes deridant, valde celebris.

CAPUT XL

Fundamentalis ne, an formalis dicenda sit honestas, vel malitia, que antecedit ad legem actionibus hæret.

I. Proposite quaestioni animi dedit P. Gabriel Valquez vir acerrimi ingenii, qui 1. 2. disp. cl. cap. 11. defendit, naturam rationalem esse primam honestatis moralis regulam. Si huic naturæ actus conformes fuerint, honesti; si difformes, turpes sunt. Ratio P. Valquezii est doctrina superiore capite tradita. Sunt, inquit ille, actiones natura

tura sua & intrinseca ita male, ut nulla extante lege, sive æterna Dei, sive iudicio rationis prohibente, malitiam prodant; & e contrario aliter sunt natura sua ita honestæ, ut antecederent ad omnem divinam voluntatem, & rationis dictata tales sint. Porro aliqua assignari regula debet huius honestatis, vel malitiae. Non voluntas divina, non iudicium rationis. Ergo ipsa natura rationalis secundum suam essentiam spectata.

II. Hæc doctrina, inquit eximius Doctor P. Suarez Lib. 1. de leg. cap. v. num. 5. quatenus spectat honestatem, aut malitiam, intrinsecus actionibus quibusdam hærentes, vera est; falsa vero, prout loco naturalis legis prohibentis, aut vetantis assignat ipsam situm obiectum iuris naturalis principium rationis. Quandoquidem natura rationalis, absolute spectata secundum suam prædicatam essentialia, nec præcipit, nec prohibet, nec dirigit, nec illuminat. Ergo legis notionem hærentem nequit.

III. Communitur Theologi omnes sententiam P. Valquezii reiciunt: & licet verum fit actiones plures intrinsecus honestas, aut turpes esse; falsum tamen est illarum honestatem, aut turpitudinem repetendam esse a difformitate, aut conformitate cum ipsa anime rationalis essentia ob rationem assignatam.

IV. Porro Theologi communitur, ut ab argumentatione P. Valquezii, propagantis intrinsecam actuum humanorum honestatem antecederent ad iudicium rationis, voluntatemque Dei, licet expendant, respondent, actiones antecederent ad omnem legem honestas, aut turpes esse fundamentaliter, seu conformiter. Salmanticenses tract. xx. cap. 11. punct. 3. num. 5. inquirunt: Si enim amor Dei non præcipitur ab aliqua lege, non est bonus formaliter, sed tantum fundamentaliter: & similiter odium Dei, nisi aliqua lege prohibeatur, tantum esset malum, & peccatum imitative, & fundamentaliter. Pro hæc lætentia laudant ceteros Thomistas.

V. P. Ignatius de Camargo Lib. II. contr. IV. art. 1. num. 24. vir meo quidem iudicio perspicacissimus, faretur, maximum fore absurdum, quod recentia obiecta possent, aut non possent prohiberi. Quemadmodum non adversus Hobbesianum & Pufendorfianum demonstravimus reapse ita evenire posse, si amor Dei, odium Dei, fraus, mendacium, simileque actiones essent omnino indifferentes. Verum, ut aliqua actio non contingenter, sed necessario a lege æterna Dei & naturali præcipiatur, aut prohibeatur, opus laudatamquam est ut in signo antecedente le-

gem æternam præcipientem, aut prohibentem habeat consummatam perfectamque bonitatem, aut malitiam moralem; sed latet quod sit natura sua vel conformis, vel repugnans ultimo fini nature rationalis, seu essentia divine, primæ regulæ & mensuræ cuiusque moralitatis per accellum, aut recessum ab illa: hoc ipso enim debet necessario aut præcipi, aut prohiberi ab Auctore nature. In illo ergo signo priori ad legem laudatæ actiones habent malitiam, vel bonitatem, non perfectam, sed inchoatam, vialem, imperfectam, que appellari *fundamentalis* solet.

VI. Nemo non videt, quaestio nem hanc verum esse, non rei. Theologi isti omnes in id consentiunt, quod actiones que consistunt obiectum iuris naturalis principium rationis, aut vetantis, non esse indifferentes; sed natura sua repugnantes, aut convenientes ultimo fini creature rationalis in signo antecedente omnem legem. Hinc legitime inferunt, necessario, & non libere, prohibendas, aut præcipientias a Deo auctore nature esse. Quod poltea honestas, aut malitia; que in hoc accessu, vel recessu ab ultimo fine fundatur, sit vialis, inchoata, & imperfecta, aut formalis, & perfecta; nominis, non rei, aut saltem minimi momenti quæstio est. Nam tota controversia versatur circa conceptiones obiectivas, & rationis essentia. Nullam quippe temporis momentum est in quo, exempli gratia, odium Dei, mendacium, blasphemia, & cetera huiusmodi non fuerint prohibita. Quare semper, & ab æternis omnimodis actiones reipsa male formaliter fuerunt. Solum ergo disputatur, utrum in illo signo in quo intellectus metaphysice præcitione considerat laudatas actiones consentaneas, aut dissentaneas ordini, utrimque fini creature rationalis, aut legem æternam, & naturalem, in signo posteriori eadem vetante, formalem perfectamque, aut vialem & imperfectam malitiam, honestatemve prodant.

VII. Quamquam res tanti momenti non sit, ut leverius exigat examen, tamen, ut mea præsertim opinio, si presse, & metaphysico rigore loquendum sit, hæc scholasticorum Theologorum doctrina vera est. Tum quod nulla actio que plures excipit metaphysice præcitiones, & conceptiones, totam suam aut bonitatem, aut malitiam haurit ab uno solo respectu, seu secundum unam solam considerationem, sed secundum ea omnia que actio illa necessario reipsa exigit. Porro actio suapte natura inordinata, ut odium Dei, necessario vetari exigit. Ergo consummatam perfectam.

scilicetque malitiam suam accipit tum ab ipsa repugnantia cum ultimo fine, tum a lege aeterna & naturali, illam necessario prohibente. Tum quod hoc pacto consistit communis SS. Patrum, & Theologorum loquendi usus: omnes quippe Patres, & Theologi per ordinem advertebant legem peccatum delinquent. S. Augustinus Lib. XXII. *contr. Faust.* cap. xxvi. habet peccati definitionem, ab omnibus Theologis susceptam tradit. Peccatum est *dictum, factum concupiscit contra legem aeternam Dei. Est autem lex aeterna ratio, vel voluntas Dei.* Item ad illa *Psalmi* cxviii. verba, *Pravariantes reparavit oves peccatorum terra,* idemmet Augustinus inquit: *Si pravariantes sunt omnes peccatores terra, nullum est utique sine pravariatione peccatum: nulla est pravariatio sine lege: nullum est igitur, nisi in lege peccatum.* Tandem idem Augustinus Lib. de peccat. merit. & remiss. cap. xvi. *Neque peccatum erit, si quid erit, si non drivinitur ab utro non sit.* Similia habent ceteri Patres, qui non secundum metaphysicas precisiones, led ut re ipsa peccatum perpetratur, definiunt. Porro re ipsa perpetrari peccatum contra legem naturae nequit, nisi violando legem: quia ab aeterno lex aeterna actiones sua natura turpes prohibuit.

Angeli. Finem huius capiti imponit Doctor Angelicus, qui de more & difficultate, & resolutionem paucis, sed significantibus verbis, nobis exhibet. Totam quam haecenus verisimulam difficultatem sibi opponit i. 2. quæst. lxxi. art. 6. arg. 4. *Ex hoc dicitur aliquid esse prohibitum, quia legi contrariatur. Sed non omnia peccata sunt mala, quia prohibita: sed quaedam sunt prohibita, quia mala. Non ergo in communi definitione peccati debuit poni, quod sit contra legem Dei.* Cui argumentum hoc prebet responsum. Dicendum, quod cum dicitur, quod non omne peccatum ideo est melius, quia est prohibitum, intelligitur de prohibitione facta per insposuivum. Si autem referatur ad ius naturale, quod consistit primo quidem in lege aeterna, secundario vero in naturali iudicatorio rationis humane, tunc omne peccatum est malum, quia prohibitum. Ex hoc enim ipso quod est inordinatum, iuri naturali repugnat. Capite superiore septem argumentis demonstravit Angelicus Doctor ante legis positionem plures actiones ad inordinatas, aut ordinatas esse, atque adeo turpes, aut honestas. Ergo aut repugnant iuri naturæ, aut conveniunt. Ergo prohibendæ, aut iubendæ. In signo antecederent ad legem illam turpitudinem inordinatam, aut

honestatem ordinatam habent, quæ necessarium exigunt aut prohibitionem, aut iussionem. Posita necessaria lege aut prohibente, aut vetante, tum completa confirmataque malitia plene sunt.

IX. Fufius fortasse quam par fuerat, disputatum hoc de argumento est: non inficior. Sed idcirco tribus integris capitibus habet displicere questionem volui, ut pudore infundantur iactabundi iuris naturæ interpres novi, qui eundem naturæ incertitiam expræbrare Theologis scholasticis non erubescunt. Quis namque illorum Protestantium, qui errores Hobbesii, & Pufendorfii, consuturum, tanta præcissione persequantur, & argumentorum copia spartam habet exornavit? Nemo sane. Sileant ergo, suaque impossuras adverteus Scholasticos retractent.

CAPUT XII.

Legis naturalis pictura. In quo fit vera illius notio sit, ex doctrina S. Thomæ explicatur.

I. Hæcenus de materia legi naturali subiecta: in præsentia de ipsa lege disputandum est. Lex naturalis primum omnium considerari vult duplici aspectu potest, nempe respectu hominis, & Dei. Si comparate ad hominem spectetur, duplicem prodit relationem, alteram obiectivam, quæ est ordo ille rebus inherens, ipsi intellectui hærentem, scilicet lumen illud quo ordo rebus intuitu cognoscitur. Lex naturalis in Deo naturæ, auctore duplicem quoque respectum prodit: alterum obiectivum, qui est ipsa essentia Dei idea archetypa, & exemplaris omnium ordinum, rerumque creaturarum; alterum formalem, qui est ipsa aeterna ratio, qua Deus suam infinitam essentiam, omneque ordines, & rerum relationem cum eadem necessaria connexas cotemplando, omnia decernit, præcipit, aut vetat iuxta ordinem & relationem, aut repugnantiam cum eadem divina sua essentia. Lex ergo aeterna respectu Dei est ipsa aeterna ratio, quæ, suam essentiam meditando, secundum ordinem rerum ad ipsam, vel ab eadem recessum, præcipit, aut vetat. Hinc potest utique Deus creaturas producere, & non producere; aut, facta positione quod velit eadem creare, servandi sunt ordines quos res producenda habent cum ultimo fine suæque divina essentia. Igitur lex aeterna prima regula est; lumen animæ rationali impressum secunda cuiusque humane operationis. Quæ omnia perpicue do-

docet S. Thomas i. 2. quæst. xxi. art. 2. *Lex cum sit regula, & mensura, dupliciter potest esse in aliquo: uno modo sicut in regulante, & mensurante; alio modo sicut in regulato, & mensurato: quia, in quantum participat aliquid de regula, vel mensura, sic regulatur, vel mensuratur. Unde, cum omnia quæ divine providentia subdantur, a lege aeterna regulentur, & mensurentur, manifestum est quod omnia participant aliquantulum legem aeternam, in quantum scilicet ex impressione eius habent inclinationes in proprios actus, & fines. Inter cetera autem rationalis creatura excellentiori quodam modo divina providentia subiacet, in quantum & ipsa fit providentia particeps, sibi ipsi, & aliis providens. Unde & in ipsa participatur lex aeterna, per quam habet naturalem inclinationem ad debitum actum, & finem. Et realis participatio legis aeternæ in rationali creatura lex naturalis dicitur. David Propheta, subdit Angelicus, hanc questionem proponit illorum ore qui iustitiae opera sibi manifeste respiciunt. *Quibusdam quaerentibus* (pergit S. Thomas) *quæ sint iustitiae opera, subdit S. Thomas. Multi dicant: Quis ostendit nobis bona? Cui quaerenti respondens dicit: Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine; quæsi lumen rationis naturalis, quo discernimus quid sit bonum, & quid sit malum, quod pertinet ad naturalem legem, nihil aliud sit quam impressio divina luminis in nobis. Unde patet quod lex naturalis nil aliud est quam participatio legis aeternæ in rationali creatura.**

II. Hæc est veluti generalis pictura, seu speciem quoddam legis naturalis. De eiusdem notione disputant Theologi. Aliqui pro eodem accipiunt legem naturalem, synderesim, & conscientiam: quæ tria tamen maxime differunt. Nam lex naturalis est ordinatio rationis, nobis a Deo impressa; synderesis lumen est naturale, quo ipsam divinam ordinationem cognoscimus: conscientia vero dictam præcognitionem intellectus est, quo legem ipsam applicamus, & iudicamus quid hic & nunc agendum sit. Synderesis veritatem circa principia generalia abique ullo discursu, quæ ignorare nemo valet; ut bonum est amandum, malum fugiendum. Conscientia contra, media rationatione, seu, ut ait Angelicus, *sylogismo practico* suas elicit conclusiones. Hinc tot conscientiarum, quot homines; immo idem homo pro temporum, affectuum, & cognitionum diversitate, varias sibi conscientiam format. Lex autem naturalis semper eadem est, semperque sibi constant.

III. Legis naturalis ideam aliqui collocant *Conc. Theol.* Tom. VI.

in ipsa naturali rationis secundum se spectata. Alii legem hanc contendunt esse ipsam lumen naturale, quo discernimus honesta, & turpia: non tamen in ipso acta discernendi, sed in habitu eam constituinti. Plures alii eam in ipso actu sitam volunt. Primum opinionem ipsa relecti. Videndum itaque, sita ne sit lex ista in habitu, vel in actu, aut in potentia, vel in ipso lumine.

IV. S. Thomas i. 2. quæst. xciv. art. 1. docet, legem naturalem non esse habitum proprie acceptum, inquires: Dicendum, quod aliquid potest dici esse habitus dupliciter. Uno modo proprie, & essentialiter; & sic lex naturalis non est habitus. Dicitur enim supra, quod lex naturalis est aliquid per rationem constitutum; sicut etiam propositio est quoddam opus rationis. Non est autem idem, quod quis agit; & quo quis agit. Aliquis enim per habitum Grammaticæ agit rationem congruam. Cum igitur habitus sit quo quis agit, non potest esse quod lex aliqua sit habitus proprie, & essentialiter. Alio modo potest dici habitus id quod habitu tenetur; sicut dicitur fides id quod fide tenetur. Et hoc modo, quia precepta legis naturalis quandoque considerantur in actu rationis, quandoque autem sicut in ea habitualiter tenentur, secundum hunc modum potest dici, quod lex naturalis sit habitus; sicut etiam principia indemonstrabilia in speculativis non sunt ipsi habitus principiorum, sed sunt principia, quorum est habitus.

V. Lex itaque naturalis non est habitus proprie acceptus, neque potentia, neque actus. Quæ ergo? Respondet S. Thomas, i. 2. ad 2. *Dicendum, quod sicut in actibus exterioribus est considerare operationem, & operationem; puta adificationem, & edificatum; ita in operibus rationis est considerare ipsam actum rationis, qui est intelligere, & rationandam; & aliquid per huiusmodi actum constitutum: quod quidem in speculativa ratione primo quidem est definitio, secundo enuntiatio, tertio vero syllogismus, vel argumentatio. Et quia etiam ratio practica utitur quodam syllogismo in operabilibus... ideo est invenire aliquid in ratione practica quod ita se habeat ad operationem, sicut se habet propositio in ratione speculativa ad conclusionem: & huiusmodi propositiones universales rationis practicae ordinatae ad actiones habent rationem legis: quæ quidem propositiones aliquando actualiter considerantur, aliquando vero habitualiter a ratione tenentur.*

VI. Lex itaque naturalis non est habitus, neque potentia, neque actus; sed propositio-

nes universales, non enuntiativae, ut sunt propositiones intellectus speculativi, sed praecipientes bonum, & vetantes malum legem naturalem constituunt. Ideo S. Thomas vocat has propositiones universales rationis practicae ordinatas ad operationem. Hae propositiones, seu haec dictata sunt nobis inita ab ipso Deo; suntque participationes legis aeternae Dei; & quamquam habitus proprie non sint, sunt tamen permanentes, & fixae in mente nostra. Lex illa neque lumen, si prole loquendum sit, dici potest: quoniam lumen offendit dumtaxat, non praecipit quid sit agendum: lumen tamen lege vocatur, quia lex illa & ostendit, & simul iubet, & vetat, honesta, & turpia. S. Thomas vocat has propositiones *universales*, quia peculiariter dictata, & iudicia, quae, cum quidpiam agendum est, excitantur, quaeque ostendunt quid operandum, quod vitandum sit, non sunt leges absolute acceptae, sed sunt leges legis, & legis applicationes, & intentiones, quae transeunt, & recedunt. Lex haec naturalis participatio est, ut dixi, legis aeternae. Lex autem aeterna est ratio divinae sapientiae, directiva omnium actuum, & motionum creaturarum in ordine ad bonum commune totius universi; ut docet S. Thomas 1. 2. *quest. xciii. art. 1.* Ergo etiam lex naturalis in nobis, quae est illius aeternae lucis veluti radius, signatus super vultum mentis nostrae, est ordinatio rationis per sapientiam divinam digeta.

VII. Heinc colligas velim, legem naturalem eo spectare, ut hominem in cognitione veri imbuat, & illuminet: veri, inquam, non ut mediandi, sed ut exequendi, veri practici, cui individua est bonitas quae alicui voluntatem, Perpetua & constants est S. Thomae doctrina, ut vidimus, legem absolute spectatam ad intellectum pertinere: idcirco dicitur *ordinatio* rationis in bonum commune. Obiectum autem rationis, seu intellectus est verum. Ergo ius, seu lex naturalis hoc pertinet, ut veritas practica humanis officiis executioni demandetur. Quapropter David tunc frequenter clamat: *Lex tua veritas*. Quod enim verum, id honestum, id bonum, id iustum, id decorum. Quapropter nos *Tom. II. Apparatus ad Theologiam christianam*, solo sermone palam faciemus, *scilicet veritatem, explora, & convulla* quaecumque probabilitate veritatis vacua, esse regulam vere honestam, & virtutis. Quid enim est verum, nisi mentis cognitio rerum ordinem contentanea? A rerum ordine tamen veritas, quam bonitas hauriuntur. Lex aeterna Dei, lex veritatis est.

Lex naturalis participatio est lex aeterna. Ergo utraque lex veritatis est. Rerum ordinem contentiens, & a mente cognitus, veritatem praefert. Amor illius ordinis, appetitus rationali contententis, honestatis, bonitatem, & iustitiam praefert.

VIII. Hactenus picturam quandam generalem iuris naturae delineavi. Notionem praeciam eiusdem danda est. Verum notionem praeciam vix apud Theologos, & istos reperire licet. Quaedam quippe sunt quae descriptione manifestari, non leviter definitione circumscribi valent. Luculentius lex illa describi, mea quidem sententia, nequit, quam hac brevi oratione: *Lex naturalis est ratio practica in bonum commune ordinata menti nostrae a Deo indata; eaque praecipiens, aut vetans qua lumine naturali cognosci possunt.* Descriptio ex iis quae diximus, patet. Quilibet lex est rationis practicae ordinatio, & quidem in bonum commune. Porro haec est legis naturalis differentia propria, quod sit menti nostrae a Deo indata, & quod ea praecipiat, aut vetat quae lumine naturali cognoscuntur. Dum dicimus, honesta a lege naturali praeci, sensus non est quod omnia quae honestatem produunt, lege naturae praecipiantur vero praecipio; sed ea tantum quae necessaria sunt ad bonum commune servandum. Ceterum plura sunt honestissima, quae consulantur, & commendantur, minime vero praecipiantur a Deo. Possunt tamen lege humana praeci, quia ex aliqua circumstantia alicuius status evadere non communi necessaria possunt. Descriptionem hanc ipse M. Tullius *lib. de Repub.* tradit, ut referat Lactantius *lib. VI. cap. viii. Est quidem vera lex, recta ratio, naturae congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna quae vocat ad officium iubendo, vetando &c.*

IX. Ex iis quae dicta sunt, facile collige, tur *ordinatio* rationis in bonum commune. Obiectum autem rationis, seu intellectus est verum. Ergo ius, seu lex naturalis hoc pertinet, ut veritas practica humanis officiis executioni demandetur. Quapropter David tunc frequenter clamat: *Lex tua veritas*. Quod enim verum, id honestum, id bonum, id iustum, id decorum. Quapropter nos *Tom. II. Apparatus ad Theologiam christianam*, solo sermone palam faciemus, *scilicet veritatem, explora, & convulla* quaecumque probabilitate veritatis vacua, esse regulam vere honestam, & virtutis. Quid enim est verum, nisi mentis cognitio rerum ordinem contentanea? A rerum ordine tamen veritas, quam bonitas hauriuntur. Lex aeterna Dei, lex veritatis est.

quae actus nostros ad finem ultimum assequendum. Haec sola lex seipsa est recta, sancta, vera, immutabilis; atque adeo sola prima cuiusque moralitatis, honestatis, veritatis, iustitiaeque regula. Quare lex naturalis inopositivitate velati propositio, & applicatio proxima legis aeternae, & omniaque moderatur, & dirigit per conformitatem ad eandem primam regulam.

X. Obitur animadvertas velim, quam aberrant a veritate plures, etiam eorum qui bene morati habentur, dum passim iactant *lex dictamina* velati primam honestatis regulam. Quoties perlassi veluti propositis sibi respondent, nihil moliri sumus, inquit, nihil definitivum praeter ea quae conscientiae nostrae dictamina praecipiant tamquam honesta. Bene habet. At videndum superest, utrum haec dictamina sint primae regulae, & principi legis naturalis contentanea. Si enim haec dictata a prima regula dissentiant, erronea sunt, & fallit. Lex autem prima, & sempiterna lex veritatis est, cui fallitas, & error repugnant. Error autem in iis quae iuris naturae sunt, non exulat, ut suo loco demonstrabitur.

Hae per transeunt dicta sunt, ut subtilem, & metaphysicam disputationem aliquo documento quod proxime spectat, temperarem. Quod ut efficacius praestem, auctoritatem S. Augustini adducere iubet. Sanctus hic Doctor *lib. 1. Retract.* cap. 1. exponens essatum illud quod scripserat *lib. 1. contra Academicos: Quid tenes esse aliud bene vivere, nisi secundum illud quod in homine optimum est, vivere? hoc subdit: Hoc quidem verum est. Nam, quantum attinet ad hominis naturam, nihil est in eo melius quam mens & ratio, sed non secundum ipsam habet vivere qui bene vult vivere: aliqui secundum hominem vivit, cum secundum Deum vivendum sit, ut possit ad beatitudinem pervenire, propter quam consequendum non seipsa debet esse contenta, sed Deum nostrum subdit esse. Dum S. Doctor inquit, non esse secundum rationem vivendum, non aliud intelligit, nisi quod ratio nostra non sit prima regula, sed secunda, quae ut recta sit, ad primam se conformare debet.*

XI. Ut a diversis locis in se mitam regrediar, quamvis lex naturalis, cum prima aeterna lege comparata, sit participativa, & secundum quid talis; absolute tamen spectata lex simpliciter noncupatur, eique legis proprietates competant. Dirigit quippe officia nostra, praecipit honesta, vetat turpia, omniaque ordinat in finem ultimum. Eo tantum spectant quae ultimo loco dicta sunt, ut vi-

gilantiam excitent ad meditandum legem illam veritatis aeternae, torporemque atque halucinationem illorum exortum qui nimis facile sibi illudur in suis honestandis officiis, quique parum scire curant, sicut haec legatione contentantur. Praesens se fudisse saepe aiunt, ut conformitatem suorum dictaminum cum aeterna lege intermiserent: & non ratio amoris proprii impetu pro divina revelatione desultant. Principium verum, unde colligi legitime possit, sicut tua dictamina legi aeternae conformia, hoc est. Si officia, regulaciones, & molimina tua ipsa experientia consisteret esse vera, honesta, optimeque liberta; tum magna probabilitate inter te poteris eorumdem cum aeterna, primaque regula conformitatem si feces experientia patefecerit; dictamina tua amoris proprii illusiones fuerit. Et hac de iuris naturae idea satis sint.

CAPUT XIII.

Quae praecipia continentur in lege naturali. Non omnia Decalogi mandata includuntur in eadem.

I. NON desuere qui contenderent, ut ad veritatem iterum eximius Doctor P. Suarez *lib. II. de leg. cap. vii. num. 2.* Iola generalia praecipia, puta bonum amandum, delectandum malum, sub lege naturali comprehendit. Verum opinio haec, ut aperte fallat, ab omnibus expiandis.

II. Lex naturalis plura praecipia includit, quae ab uno, tamquam prima radice, proficiunt. Ita docet S. Thomas 1. 2. *quest. xciv. art. 2.* Dicendum, quod... praecipia legis naturae hoc modo se habent ad rationem practicam, sicut principia prima demonstrationum se habent ad rationem speculativam: utraque enim sunt quaedam principia per se nota... Quaedam sunt dignitates, vel propositiones, per se nota communiter omnibus: & huiusmodi sunt illa praecipia quorum terminus sunt omnibus notis; ut, omne totum est maius sua parte; &c. quae uno & eodem sunt equalia, sibi invicem sunt equalia. Quaedam vero propositiones sunt per se nota sibi sapientibus... In his autem quae in apprehensionem hominum cadunt, quidam ordo invenitur. Nam illud quod primo cadit in apprehensionem, est ens, cuius intellectus includitur in omnibus, quaecumque quis apprehendit. Et ideo primum principium videndum inordinabile est, quod non est simul affirmativum, & negativum, quod fundatur supra rationem entis, & non entis: & super hoc principium

omnia alia fundantur ... Sicut autem ens est primum quod cadit in apprehensionem simpliciter, ita bonum est primum quod cadit in apprehensionem practica rationis, que ordinatur ad opus. Omne enim agens agit propter finem, qui habet rationem boni. Et ideo primum principium in ratione practica est, quod fundatur supra rationem boni; qua est, Bonum est quod omnia appetunt. Hoc est ergo primum principium legis, quod bonum est faciendum, & prosequendum, & malum vitandum: & super hoc fundantur omnia alia precepta legis nature, ut scilicet omnia alia facienda, vel vitanda pertineant ad precepta legis nature, que ratio practica naturaliter apprehendit esse bona humana. Quia vero bonum habet rationem finis, malum autem rationem contrarii, inde est quod omnia illa ad que bono habet naturalem inclinationem, ratio naturaliter apprehendit ut bona, & per consequens ut opere prosequenda, & contraria eorum ut mala, & vitanda. Secundum igitur ordinem inclinationum naturalium est ordo preceptorum legis nature. Inest enim primo inclinatio homini ad bonum secundum naturam ... Secundo inest homini inclinatio ad aliqua magis specialia secundum naturam, in qua communitur cum ceteris animalibus ... Tertio modo inest homini inclinatio ad bonum secundum naturam rationis, que est sibi propria.

III. En quam late arefuit S. Thomas cuiusque sententia lux originem. Ab ente initium capit, constituitque hoc primum principium: *Qualiter est, vel non est*. Ubi enim, inquit ille, ordo reperitur, primum designandum est illius ordinis, a quo cetera pendunt, principium. Porro, sicuti primum quod occurrit menti meditandum, est esse leu ens; ita primum quod voluntati offertur, est bonum. Ex quo colligitur hoc primum in genere appetibile principium: *Bonum est amandum, malum fugiendum*. Bonum asserit quod omnia appetunt. In quam descriptionem inepte quidam saperde garrunt. Si enim bonum illud est quod perficit res omnes; nullaque creatura sit que illi non appetat perfectionem: ita inferretur, bonum esse quod omnia appetunt. Ex primo laudato principio en primum sponte dimanant naturalia precepta, que conservationem propriam spectant, remouentque opposita. Hac pertinent precepta comedendi, sobrietatis, temperantiaque seruandae, abstinentieque ab iis que proprie sunt perniciosa sanitati. Altera inclinatio hominis speciem suam propagandam seruandamque respicit. Heinc vero precepta que matrimonii officia, prolis educationem diri-

gunt. Tertia inclinatio rationis naturam conuertit: ex qua proficiuntur omnia precepta que cultum Dei, & proximi societatem moderantur. Hac autem plura sunt, eaque fusa oratione detribit M. Tullius *Libi II. de legibus*. Pauca ex multis hic transcribere lubet. A prima fonte & ipse fermone repetit: *Quamobrem lex vera, atque princeps, apta ad iubendum, & ad vitandum, ratio est recta summi iuris*. Post pauca autem ad legum varietatem detribendam accedit. *Constat profecto adhibere civium, civitatumque inclinatorem, vitamque hominum & quantum, & beatam inventisse, utrumque & quantum, & beatam inventisse, utrumque & quantum, & beatam inventisse, utrumque & quantum*. Est igitur leges rogabis, videlicet que nunquam abnegentur. Et post plura leges promittit que Dei cultum prescribunt, Quinti fratris impulsu. Sed iam exprime, si placet, istas leges de religione. M. Expromam equidem, ut potero ... Ad diros adeunto: caste pietatem adhibendo: opes amovendo: qui secus faxit, Deus ipse vindex erit. Separatim nemo habebit deos, neve novos ... At illa, propter que datur homini ascensus in celum, mentem, virtutem, pietatem, fidem, earumque laudum delubra iuncto, nec ulla vitiorum. Sacra solemnia obeunto. Operibus patrie, gratiasque sint hostia, providendo: diis que aliis sacerdotibus, omnibus pontificibus, singulis flammis iuncto: virginibusque vestales custodiendo ignem foci publice sempiternum.

IV. Plurima ibidem alia enarrat precepta, que tum commentantur religionem, cum hominum federa, & societatem spectant, adiectis inventis que superstitionis religionis ceremonias dirigunt. Quare, his missis, precepta illa decem que Decalogo concluduntur, ex ipsius nature iuris sinu promanare ostendendum est. De tertio mandato duntaxat Theologi disputant, utrum a lege nature proficiatur. Sed hac controverfiam dirimit S. Thomas in III. dist. xxvi. quest. 1. art. 5. quest. x. *Precepto de sabbo observando, quantum ad aliquod morale est, & quantum ad aliquod ceremoniale, & quantum ad aliquod potest etiam dici iudiciale*. Secundo enim illud est quod naturalis ratio dicimus, preceptum morale est, ut scilicet aliquo tempore homo contemplationi vacet: sed tavanti temporis in quo vacandum sit, non est de distinctione naturalis legis; & ideo non habet morale preceptum. Sed secundum quod habet pro causa significationem, sic est ceremoniale. Secundum autem quod habet pro causa conditionem illius populi, cui subveniendum erat, per hoc preceptum iudiciale est. Quatenus itaque

pra-

preceptum istud cultum Dei spectat, ab ipsa nature lege dimanat: temporis vero determinatione, ceremonie observandae, & alia id generis, lege positiva prescripta sunt.

V. Cetera Decalogi mandata, que cultum Dei, proprie vite honestam conservationem, socialitatis iura servanda precipiunt, a naturali lege profecti competunt est. Nam omnia hac precepta sunt natura sua recte rationi consentanea. Heinc infert Sanctus Thomas, sitorum preceptorum explicitam cognitionem necessariam omnibus esse, quest. xiv. de verit. art. 11. ad 3. *Mandata Decalogi sunt de his que naturaliter rationabiliter: & ideo quilibet sentit ea explicito cognoscere*. Mandataque cultuodi prescribunt. Quid autem recte rationi magis consentaneum? Reliqua mandata, tum adfirmantia, tum negantia, de honorandis parentibus, de homicidiis, de vago concubitu, de adulteris, de furtis, de mendaciis, de pravus delictis vitandis, sunt ipsi nature similiter infita.

VI. Alia precepta tum universalita, tum particularia ad Decalogum revocari, vel tamquam principia in conclusionibus, vel tamquam conclusiones ex principis eruta, evincit S. Thomas 1. 2. quest. c. art. 3. *Utraque tamen horum preceptorum continentur in precepto Decalogi, sed diversimode*. Nam illa que sunt prima, & communita, continentur in eis, sicut principia in conclusionibus proximis; illa vero que per sapientes cognoscuntur, continentur in eis & converso, sicut conclusiones in principis. Prima principia sunt: Bonum amandum, fugiendum malum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Hac, & similia continentur in Decalogo, tamquam principia in conclusionibus, que sunt deducte ex istis principis. Porro mandata decalogica sunt conclusiones ex his primis principis expromptae; cetera vero sunt conclusiones expresse methodo ratiocinio ex istis Decalogi mandatis.

VII. S. Thomas 1. 2. quest. xciv. art. 3. disputat, sime omnia virtutum officia a nature lege proficiant: & hanc prebet responfionem. *De actibus virtuosus dupliciter loqui possumus: uno modo, inquantum sunt virtuosus; alio modo, inquantum sunt tales actus in propriis speciebus considerati*. Si igitur loquamur de actibus virtuosus, inquantum sunt virtuosus, sic omnes actus virtuosus pertinent ad legem nature. Dicitur enim, quod ad legem nature pertinet omne illud ad quod homo inclinatur secundum suam naturam. Inclinat autem unumquodque ad operationem sibi convenientem secundum suam formam; sicut ignis

Conc. Theol. Tom. VI.

ad calefaciendum. Unde cum animal rationalis sit propria forma hominis, naturalis inclinatio inest cuiuslibet homini ad hoc quod agat secundum rationem: & hoc est agere secundum virtutem. Unde secundum hoc omnes actus virtuosus sunt de lege naturali. Dicitur enim hoc naturaliter unicuique propria ratio, ut virtuosus agat. Sed, si loquamur de actibus virtuosus secundum se ipsos (prout scilicet in propriis speciebus considerantur) sic non omnes actus virtuosus sunt de lege nature. Multa enim secundum virtutem sunt ad que natura non primo inclinatur, sed per rationis institutionem ea homines admoveant, quasi actus ad hanc vivendum.

VIII. Sub duplici aspectu humana officia meditanda proponit Angelicus. Primo secundum rationem genericam, quatenus exercenda sunt iuxta rationis regulas; & sub hac consideratione omnes humane actiones virtutis speciem produunt. Porro homo, dum operatur, agere secundum suam formam, ita rationem debet. Quapropter actuum humanorum indifferentiam rejicitur. Ergo omnia humana officia, ad regulas rationis recte exacta, ad legem nature spectant. Secundo considerat hac officia, prout sunt aliquibus circumstantiis subiecta, licet in specie particulari determinata: & secundum hanc considerationem, non lege nature, sed humana prescribuntur. Exemplo doctrina clarer fiat. Officia temperantia secundum genus suum, que quatenus cibum temperatum includunt, lege nature prescribuntur: quia temperate vivere ad vite conservationem requiritur. Verum temperantia a carnis, a licito matrimoniali concubitu, non naturali, sed voluntaria humana lege prescripta est. Et ideo dicit Angelicus, actus eiuusmodi, in hac specie constitutos, non cadere sub nature lege. Nec enim eiuusmodi officia necessaria sunt, sed duntaxat utilia ad finem facilius comparandum. Dum itaque S. Thomas docet, omnes actus virtutum ad legem nature pertinere, sensus habet est quod unumquodque omnia virtutum officia exequi debeat. Plura quippe virtutum officia sunt que aut solo consilio, aut lege supernaturali prescribuntur. Sensus ergo angelice doctrine germanus est, quod omnes actus virtutum secundum rationem genericam virtutis, nempe quatenus exercentur ab homine deliberate operante, ad legem nature pertinent. Eccc? Quia quatenus homo operatur ut homo, debet secundum recte rationis normam operari; atque adeo virtutes iuxta regulas rationis.

IX. Oppones. Mandata Decalogi lege voluntaria divina prescripta sunt. Ergo non

L 3

natu-

natura iure. Quae enim natura lege praecipitur sunt, inharent hominum cordibus, insita humanae menti sunt. Hanc difficultatem sibi opponit S. Thomas 1. 2. *quæst.* xcix. *art.* 2. *arg.* 2. & hoc præbet responsum ad 2. *Legi divinae conveniens erat ut non solum provideret homini in his ad quae ratio non potest, sed etiam in his circa quae contingit rationem hominis impediri.* Ratio autem hominis circa præcepta moralia quantum ad ipsa communissima principia legis naturae non poterat errare in universali sed tamen propter consuetudinem peccandi observabatur in particularibus agentibus. *Circa alia vero præcepta moralia, quae sunt quasi conclusiones deductæ ex communibus principis legis naturae, multorum ratio observabat, ita ut quadam quae sunt secundum se mala, multorum ratio licita iudicaret. Unde oportuit contra utrumque defectum homini subveniri per auctoritatem legis divinae. Sicut etiam inter credenda nobis proponuntur non solum ea ad quae ratio attingere non potest, ut DEUM ESSE TRINUM, sed etiam ea ad quae ratio recta pertingere potest, ut DEUM ESSE UNUM, ad eludendum rationis humanæ errorem, qui accidebat in multis.*

X. Ut paucis omnia comprehendam, triplices sunt generis, ut alias dictum est, iuris naturalis præcepta. I. Alia Deum colendum, reverendum, adorandumque spectant. II. Alia ad nos attinent, quae honestos mores præscribunt, & vitæ propriæ custodiam, veritatem exhibentem, illicitoque concubitus. III. Cetera socialitatem respiciunt, quæque iubent honorare parentes, Magistratus, Principes, omnesque superiores; imperant fidelitatem in contractibus, in promissionibus, veritatem iniurias iniustitiæque omnes.

XI. Naturæ ius non modo actus inhonestos, turpeque vetat, sed plures etiam irritat, nullosque efficit. Quamobrem contractus usurarii, pacta turpia, non modo illicita, verum etiam nulla sunt. At iniquis, unde discernendum, sint ne aliqui actus iure naturæ irriti? Quoties actus secum deferunt turpitudinem perpetuam, eo ipso sunt nulli; cuiusmodi sunt donatio, venditio rei alienæ, contractus vi, fraudæ extortus, matrimonium initum cum perpetua impotentia, & cetera id genus, quæ socialitatem ledunt.

C A P U T X I V.

De iuris naturæ immutabilitate, abrogatione, & dispensatione. Partis quasi universale d. rimuntur.

I. **Q**uestionem disputandam proponimus quam perdifficilem, & implexam esse

cerunt varia Theologorum placita. Tamen, si omnia in suo vero lumine collocentur, & omnia quæ facessere negotium videntur, ad sua vera principia exigantur, decisio facilis & perspicua evadet. Operæ pretium itaque est ut ea præmittamus quæ certa videntur, quæque negari a nemine iure valent.

II. Et primum omnium ea in memoriam revocanda sunt quæ supra solo calamo explicuimus, nempe honestatem, & turpitudinem rebus ipsis inesse antecederent ad omnem legem. Porro officia illa quæ natura ius ante omnem legem aut honesta, aut turpia sunt, nulli mutationi, abrogationi, aut dispensationi obnoxia esse, quæ in iusticiis poterit. Hoc principium penes omnes certum, & ineluctabile est.

III. Alterum principium non minus certum constituendum est, nempe, iuris naturalis præcepta diversi generis esse. Alia sunt quæ humanum consensum præsupponunt, quo constituto, surgit natura ius, quod in pactis, in promissionibus, in contractibus, in iuramentis, in votis &c. repletur. Huc etiam pertinent præcepta quæ bonorum proprietatem respiciunt. Gentium quippe consensu rerum partitio invecita est, quæ posita, ius naturæ vetat quempiam invitum propriis bonis spoliari. Hæc omnia mutationi, & variationi subiecta sunt; idque penes omnes convenit.

IV. Tertium principium non minus certum spectat iuris naturalis partitionem, quam supra indicavi, & nunc repetendam iudico. Tribuitur itaque primum ius naturale in præcepta prima per se nota; & in alia præcepta, quæ sunt conclusiones ex istis collectæ, quarum aliæ proximiores, aliæ remotiores sunt. Secundum tribuitur in ius præceptivum, & in approbativum, seu concessivum, quod etiam permissivum dicitur. Plura quippe approbat, & condit ius naturæ, quæ tamen non præcipit. Approbat ius istud bonorum communionem, homines liberos esse, matrimonia contrahere, virtutes omnes exercere, solum patri succedere, fidem adhibendam duobus rebus. Hæc vero, & alia plura singulis ius naturæ non præcipit; quamquam approbet, concedatque. Hæc omnia, quæ sub iure concessivo, cadunt, mutationi subiecta esse nemo inficiatur.

V. Quarto loco statendum est tanquam certum id quod docet S. Thomas 1. 2. *quæst.* xciv. *art.* 5. nempe, quod lex naturalis potest intelligi dupliciter mutari. Uno modo per hoc quod aliquid ei addatur; & sic nihil prohibet legem naturalem mutari; multa enim supra legem naturalem addita sunt ad humanam

vitam utilis tam per legem divinam, quam per leges humanas. Alio modo potest intelligi mutatio legis naturalis per modum subtractionis; ut scilicet aliquid desinat esse de lege naturali quod prius fuit secundum legem naturalem: & sic quantum ad prima principia legis naturæ lex naturæ est omnino immutabilis; quantum autem ad secunda præcepta, quæ diximus esse quasi quasdam proprias conclusiones propinquas primis principis, lex naturalis non immutatur, quin ut in pluribus sit rectum semper quod lex naturalis habet; potest tamen mutari & in aliquo particulari; & est tamen mutari & in aliquo particulari, & in paucioribus propter aliquos speciales causas impedientes observantiam talium præceptorum.

VI. Quinto loco dico, hæc S. Thomas doctrina sola perspicue explicata, in nihilum occidere omnes difficultates quæ opponi ad verum ius naturæ immutabilitatem solent. Et quia S. Thomas interpretes hanc doctrinam, ut ego quidem arbitror, pleno in lumine non collocarunt; idcirco, cum de dispensatione, seu solutione ab hac lege disputant, minus clare difficultates dirimunt. Neque eo hæc dicta spectant, ut nova ego me promere iactem: sed hæc pertinent, ut nisi me amor fallit, quæ alii & solus, & aliquo modo obscurius disputarunt, paucis perstringere, & clarius proponere velim.

VII. Itaque aliqua præcepta iuris naturæ ita sunt immutabilia, sibi quæ constantia, & firma, ut semper, & in quocumque eventu obligent. Cuiusmodi sunt: Colendus Deus est, non mensurandus, non perierandus, non falsum testimonium dicendum, non calumniandum, non edic habendum, servanda iustitia, & amplectenda veritas, temperate vivendum. Hæc, & similia nullam excipiunt circumstantiam, nullamque subeunt mutationem. Alia sunt præcepta iuris naturæ, quæ absolute spectata similiter sibi constant, & cuiusque ius mutationis expertia. Verum hæc circumstantias excipiunt, quarum ratione id prohibent quod absolute, tali, aut tali circumstantia subiecta, præcipiunt. Exemplo a S. Thomas adducto doctrina huculentior evadit. Lex naturalis est inquit 1. 2. *quæst.* xciv. *art.* 4. *quod deposita sint reddenda: sed hoc quidem ut in pluribus verum est: sed potest in aliquo casu contingere quod sit damnosum, & per consequens irrationabile, si deposita reddantur: puta, si aliquis petat ad impugnamdam patriam.* Et hoc tanto magis invenitur desistere, quanto magis ad patriam defendendam; puta, si dicatur, quod deposita sint reddenda cum tali cautione, vel tali modo. Quarto enim plures conditiones

particulares opponuntur, tanto pluribus modis poterit desistere, ut non sit rectum vel in reddendo, vel non reddendo.

VIII. Ex his ipse consequitur, etiam hæc secundaria præcepta esse in uno sensu immutabilia, quatenus eadem semper præcipiunt, vel vetant: quoniam eadem semper præcipiunt, vel vetant absolute; aut non præcipiunt, nec vetant sub hæc, aut illa circumstantia. Et hoc in sensu non minus quam prima constantiam, & immutabilitatem probant. Dicuntur mutabilia, non quod aliquando obligaverint, aliquid non obligaverint; sed mutabilia dicuntur, quatenus sub hæc aut illa circumstantia non obligant. Verum hæc mutatio propria non est: quoniam ab æterno verum fuit depositum absolute reddendum; non esse vero reddendum in hæc aut illa circumstantia; homicidium esse licitum publica auctoritate iustum; illicitum privata auctoritate perpetratum; illicitum furtum; licitum in hæc aut illa circumstantia, vi cuius furti malitiam, & vel ipsam nomen exitit. Dicuntur igitur hæc præcepta mutabilia, non quod ipsa in se mutationi subiecta sint: sed ratione materiae, & circumstantiarum, iuxta quarum diversitatem semper, & ab æterno modo præcipiunt, modo non præcipiunt, modo vetant, modo non vetant. Quibus positis, sequentes quaestiones dirimendas propono.

IX. *Quæst.* I. *Lex naturalis quantum ad principia naturalia est ne in se ipsa immutabilis omnino & invariabilis, tam in communi, quam in particulari?* Resp. Affirmative respondeo. Quod quidem lex illa sita est in ordine rerum, seu officiorum cum essentia divina, idæ archetypæ omnium ordinum, & naturarum, quæ indissolubili nexu cum eadem connexæ sunt. Porro ordinem hunc antecedere rationis signo vel ipsam divinam voluntatem, diximus supra. Ergo lex naturalis absolute, & in seipsa cuiusque variationis, & dispensationis experta est. Enim vero lex illa vel accipitur, prout est in homine, & consequitur ipsam naturam rationalem, vel uti existens proprietas necessaria; & secundum hanc considerationem, sicuti natura rationalis immutabilis est, ita immutabilis esse debet lex naturalis, quæ necessario eadem consequitur, modo supra expostio vel accipitur, prout est in Deo, seu quatenus cum divina essentia coniungitur; & sub hoc aspectu quamcumque variationem, mutationemque excludit, quoniam divina essentia immutabilis, & invariabilis est.

X. *Quæst.* II. *Lex naturalis quantum ad*

præcepta secundaria est ne similiter in seipſa immutabilis? Resp. Decilio patet ex his quæ num. 8. dicta sunt. Quandoquidem hæc præcepta concessiva in ordine cum recta ratione, & divina essentia sita sunt, non secus ac prima. Ordo autem iste aque in secundis ac in primis necessarius est. Ergo eodem modo invariabilis & immutabilis. Id idem verum est, quod iam innuimus, his secundariis præceptis advenire circumstantias posse, vi quarum lex non præcipit ut quod, libitatis circumstantiis, præcipiat: quia rectæ rationi congruit ut in his circumstantiis lex vetet quod ablati circumstantiis præcipiat. Lex naturalis vetat absolute maribus tangere ubera feminarum ob intrinsecam cum recta ratione repugnantiam; at, adveniente infirmitatis gravis necessitate, lex nature, seu recta ratio præcipit tactum prædicam, ut, pulſio morbo, sanitas repararetur. Porro mutationem hanc recte interpretet D. Thomas materiam, seu formalem, vocant. Quoniam mutatio formalis tunc evenit, quando lex, quæ olim urgebat, nunc obligare cessat, aut quia inutilis, & irrationabilis, evadit; aut quia legislator eam revocat ob aliquem peculiarem finem sub initium latæ legis non prævisum. Tam lex cessat, & formaliter mutatur. Legem naturalem, etiam quantum ad præcepta secundaria, mutari hoc modo repugnat. Quoniam hæc eadem præcepta aliquid ipsos excipiunt. Præcipiunt aliqua officia absolute spectata, ut reddere depositum, obedire parentibus &c. hæc eadem officia prohibent, aliqua circumstantia occurrente, nempe quando restitutio depositi, & obedientia parentibus sunt noxia proximo, & perniciosa Republicæ. Et quia reipſa eisdem circumstantiis variantur, ideo dicimus hæc præcepta variationem excipere materiam, quatenus scilicet officia subiecta legi modo hæc, modo illa circumstantia involuntur. Lex autem non modo absolute, verum etiam spectatis circumstantiis, officia aut præcipit, aut prohibet. Patet igitur, hæc ipsa præcepta secundaria formaliter, & in se immutabilia esse, quia vetant, aut iubent officia humana, quatenus rectæ rationi aut congruunt, aut repugnant. Ex quibus conſequitur totam mutationem esse materiam, quatenus materia legi subiecta, modo una, modo altera circumstantia circumſcribitur.

XI. Ex his quæ dicta sunt, evanescunt nonnullæ quæ opponi solent, difficultates. Bona omnia nature iure communia erant, & hominum voluntate eorumdem invecita divi-

sio est, & proprietas, & hominum servitus. Verum habet. Sed iam diximus, hæc & alia etiam sub iure naturali, non præceptivo, sed concessivo, seu approbativo tantum contineri; ut optime explicat S. Thomas 1. 2. quæst. xciv. art. 5. ad 3. Aliquid dicitur esse de iure naturali depletur. Uno modo quia ad hoc natura inclinatur: sicut non esse iniuriam alteri faciendam. Alio modo quia natura non inducit contrarium; sicut possumus dicere, quod hominem esse nudum est de iure naturali, quia natura non dedit ei vestitum, sed ars advenit. Et hoc modo communis omnium possessio, & una libertas dicitur esse de iure naturali, quia scilicet distinctio possessionum, & servitus non sunt inducitur a natura, sed per hominum rationem ad utilitatem humane vite. Et sic etiam in hoc lex nature non est mutata nisi per additionem.

XII. Altera quoque difficultas de præscriptione, vi cuius bona quæ erant Pauli, quæ invito evadunt Francisci (quod cum iure nature pugnare videtur) seipſa corrunt. Nam quemadmodum gentium consensu inducitur est bonorum partitio, ita quoque invecita præscriptio est ad tollendam confusionem, & perturbationem. Diximus sub initium, aliqua esse de iure naturali ex præsupposito humano consensu: & hæc mutationis obnoxia sunt. Præscriptio, ut fufus suo loco dicemus, ab ipſo iure naturali, & divino proficiscitur; tantum abest ut his iuribus adverſetur. Congruum quippe rectæ rationi semper fuit ut divila bona tranquille, & pacifice possiderentur; atque adeo ea præscribantur remedia quæ hanc tranquillam quietamque possessionem fovent, & conservant. Ideo legislatores humani ea adiecerunt remedia quæ sunt huic fini congrua, & necessaria. Verum de his suo loco.

XIII. Quæst. III. Est ne potestas aliqua humana, seu civilis, seu ecclesiastica, quæ ab observatione legis naturalis dispensare, seu solvere homines queat? Resp. Antequam responſionem exhibeo, notionem dispensationis præmittam oportet. Dispensatio, quæ latine indulgentia, seu solutio a lege, dicitur, est exemptio aliquorum subditorum ab observatione legis in aliquo particulari eventu, ceteris subditis legi servandæ devinctis manentibus. Alii dicunt, dispensationem esse relaxationem communis iuris. Discriminatur tum ab irritatione, quæ lex abolevit, antequam obliget; ut quando Princeps refugit approbare legem latam ab inferiore, lex non approbata a legitimo superiore irritata dicitur: tum ab abrogatione, vi cuius lex que-

iam

iam obligabat, & observabatur, penitus auferretur; cuiusmodi fuit lex Moïſaica quantum ad ceremonialia, & iudicialia per Christum penitus abrogata: tum a derogatione, quæ legis aliquid detrahit, & aliquid relinquit: tum a declaratione, seu interpretatione, vi cuius declaratur, legem hoc in casu particulari non urgere. Declaratio non eget potestate; sed iudicio, & doctrina. Dispensatio impertiri a solo legitimo superiore, cui lex subiecta lit, potest. Theologi, & Iſti interpretant iura, eaque declarant; ad dispensare ab illis nequeunt.

XIV. His breviter delibatis, ad præpositam quæſtionem respondeo, nulla potestate humana dispensari homines posse ab iis servandis quæ iuris naturæ sunt. Resolutio evidens est. Nullus enim inferior in leges superioris potestatem habet. Sed lex naturalis superior est omnibus Principibus tum laicis, tum ecclesiasticis: lex enim naturalis primario est in Deo, & secundario in recta ratione antecedente omnem voluntatem humanam. Nec minus legis naturæ præceptis subiecti sunt Principes, Reges, Imperatores, & Pontifices quam sint ceteri homines. Qui plura hæc de re cepit, conſulit opus nostrum de iura contractus trini adverſus P. Pechler diſſ. v. ubi futo calamo deſerctamus illius paradoxon, quo contendit, uliorum lege naturali veritatem, alio Principum dominio & potestate licitam fieri posse.

XV. Obiicit, Dispensant Pontifices summi Episcopos a residentia, quæ iuris & naturalis & divini est; alios fideles ab observandis votis debitalque ſellis, quæ similiter a iure nature, & divino præſcribuntur. Obiiciturque istæ ex iis quæ in antecessum dicta sunt in fumum abeunt. Aliqua iuris naturalis, & divini esse diximus præsupposito hominum consensu, quo posito ius utrumque urget. Porro plures sunt eventus in quibus hoc ius ob aliquis circumstantia additionem non obligat reipſa: immo aliquando oppositionem præcipit. Non est tamen cuiusque decernere, quo in casu obliget, aut levis eisdem ius; sed hoc pertinet ad supremum illum iudicem quem Deus constituit in terris tanquam suæ voluntatis interpretem. Summi itaque Pontifices nullo modo a residentia personali Episcopos dispensant; sed in aliquo casu ob maiorem Ecclesiæ utilitatem declarant, a residentia exemptum Episcopum esse. Neque replices, frequentes nimium esse eisdem exemptiones: quoniam ad neminem privatum spectat virgam censoriam extendende in Superiorum interpretationes, & decla-

rationes. Satis nobis est asserere, exemptionem a residentia esse licitam iis tantum in casibus in quibus reipſa ius nec naturale, nec divinum obligat. Admissio vero quod viuris naturalis, & divini redire in diocesani Episcopii atringantur in hoc aut illo casu, nulla pontificia auctoritate eximi a residentia valent. Idem dicendum de exemptione ab implendis votis, servandisque diebus festis. Quæ P. Suarez Lib. II. cap. xv. num. 22. opponit, nullum mihi fore negotium. Contendit ille in hac controversia, sæpe concedi veras dispensationes: at subdit, esse non esse in iure naturali præceptivo per se spectato, sed in materia eius, mutando illam; quæ mutata, cessat ius naturale obligare. Si quæras, quomodo Pontifices mutant materiam, plura reponit quæ mihi nihil significant: & reipſa P. Suarez recidit in responſum P. Soto, quod oppugnat, & in communem doctrinam, quam dedimus supra, videlicet ius naturale eisdem non obligare in hoc aut illo casu; cuius obligationis, aut non obligationis Pontifices iur interpretes. Ne multa. Si iuxta P. Suarez mutant materiam; ergo cessat obligatio: ergo saltem est quod aliter, illam esse veram dispensationem. Nam vera dispensatio tum adest, quando, vigente lege, & consuetudine eadem materia, Superior dispensat ab obligatione adimplende legis. Verum hæc lites de vocibus sunt, atque adeo prætermittenda.

XVI. Quæst. VI. Potest ne Deus sine absoluta potestate dispensare in aliquibus iuris naturæ præceptis? Resp. Triplex reperitur sententia. Prima in omnibus etiam universalibus, altera in decalogicis, quæ proxime eliciuntur ex primis, tertia in remotis dumtaxat iuris naturæ præceptis dispensare posse Deum contendit. Omnes tres opiniones mihi falsæ videntur. At ergo cum S. Thoma, in nullo iuris naturæ præcepto posse fieri ut Deus revera dispenset. Idque ex iis quæ iam præmissis, evidens est.

XVII. Dispensatio est solutio a lege, cuius obligatio, & materia manent, & urgent. At fieri nullo modo potest ut Deus imperitæ facultatem agendi contra legem naturalem, quæ in his circumstantiis, in quibus dispensat, vigeat, urgeatque. Quoniam, dum ius nature urget, & præcipitque aliquid officium, opposita humana actio intrinsecè mala est, & turpis. Ergo fieri nequit ut media dispensatione a Deo probetur. Quæ luctuosa apparebunt, si in medium revocaverit quæ supra expoli; videlicet, ius nature materiam, seu obiecta ita esse intrinsecè ordinata,

ta, aut inordinata, ut necessario petant aut precipi, aut vetari. Ergo nullo modo subiacent libere & voluntarie dispensationi: alioquin eadem officia honesta simul, & turpia essent: quod contradictionem involvit.

XVIII. Sed audiamus rationem quam ipse S. Thoma promit 1. 2. qu. 6. art. 8. *Tunc in preceptis debet fieri dispensatio, quando occurrit aliquis particularis casus, in quo, si verbum legis observaretur, contrariaretur intentioni legislatoris. Intentio autem legislatoris cuiuslibet ordinatur primo quidem & principaliter ad bonum commune; secundo autem ad ordinem iustitiae, & virtutis, secundum quod bonum commune consecratur, & ad ipsam pervenitur. Si qua ergo precepta dantur, quae continent ipsam conversationem boni communis, vel ipsam ordinem iustitiae, & virtutis, huiusmodi precepta continent intentionem legislatoris: & ideo indispensabilia sunt. . . . Precepta autem Decalogi continent ipsam intentionem legislatoris, scilicet Dei. Nam precepta prima tabulae, quae ordinant ad Deum, continent ipsam ordinem ad bonum commune, & finale, quod Deus est. Precepta autem secunda tabulae continent ordinem iustitiae inter homines observandae; ut scilicet nulli fiat indebitum, & cuiuslibet reddatur debitum. Secundum hanc enim rationem sunt intelligenda precepta Decalogi. Et ideo precepta Decalogi sunt omnino indispensabilia. Quae doctrina paucis concludi potest. Precepta Decalogi, & cetera omnia quae iuris naturae sunt, dirigitur homines, ut ordinate se habeant ad se ipsos, & ad verum Deum, serventque in socialitate iustitiae ordinem. Sed ab hoc servando ordine dispensare Deus nequit (sen, ut melius loquar, hic ordo non excipit dispensationem) cum perturbatio istius ordinis sit reipsum, & intrinseca mala. Ergo precepta nulla iuris naturae dispensationi divina subiacent.*

XIX. Obiicies, 1. Potest legislator humanum dispensare subditos a legis a se latis. Ergo & Deus in legis naturalibus, quarum auctor est: alioquin minoris potestatis esset Deus quam homines. Resp. Consequentia falsa est: quoniam precepta iuris naturae ea sunt, ut precipiant, ut prohibent quae antecedenter ad liberam voluntatem honesta, aut turpia intrinseca sunt. Antecedens quodque istas habet exceptiones. Nam quoties legislator humanus quidquam vetat quod repugnat bono communi, nulla fruitur ab hoc dispensandi facultate. Exemplum perhibet S. Thomas 1. 2. qu. 6. art. 8. *Si poneretur hoc preceptum in aliquo communitate, quod nullus deserviret Rempublicam, neque proderet civitatibus hostibus,*

si vero quod nullus aliquid faceret iniuste, vel male, huiusmodi precepta essent indispensabilia. Quoniam ea prohiberent quae recte rationi repugnant. Nec est quod reponas, Deum libere, & non necessario condidisse ius naturae, seu naturam humanam, quae fundus est iuris naturalis. Quandoquidem iam diximus, Deum libere producere omnia quae extra ipsum sunt. At, posita hypothesi quod producere ea velit, necessitate hypothetica astringitur ut eadem producat iuxta ordinem quem haec exprimit cum iuxta divinae essentiae, & recta ratione. Rerum existentia libera Deo est. At ideo verum cum prima regula necessarius est.

XX. Obiicies 2. Deus seipsum dispensavit in pluribus Decalogi mandatis. Nonne Abraham precepit ut filium suum Isaac perimeret? sic ut narratur Gen. xxii. Nonne Samsoni iussit ut semetipsum conficeret? quemadmodum habetur Iudicum xvi. Quis Israelitis imperavit ut vala Aegyptiorum aurea, & argentea surripere, nisi Deus? Quis Patriarchis facultatem indulgit ducendi plures uxores? Quis Iudeis omnibus potestatem alienis ferendis impertivit, nisi Deus? Nonne Olee Dei iussu accepit mulierem fornicariam?

XXI. Haec omnia ex his quae sub initium capitis praemisi, seipsis corruunt. Dicitur est, plura reposita precepta iuris naturae quae iuxta circumstantiarum varietatem modo praecipiant, modo vetant eandem rem, variis adventitius accidentibus affectam. Et hoc ipsa mandata sunt in se formaliter immutabilia, & solumque eorumdem preceptorum materia variis subest circumstantiis: ideoque illa ipsa precepta excipiunt casus qui congrunt, aut repugnant fini ultimo. Porro solus Deus, qui humani generis conditor est, comprehendit casus omnes in quibus officia humana aut conveniunt, aut pugnant cum fine ultimo.

XXII. Deus itaque Abraham precepit filii innocens occisionem: quia vita cuiusque creaturae subiacet divino dominio. Mandatum Decalogi vetat occisionem iniuriam, qualis ea est quae privata auctoritate perpetratur, secus quae publica potestate tubetur. Homicidium quod repugnat bono publico, malum est, quod vero in gloriam Dei cadit, sanctum reputatur. Victima Isaac Deo litanda gloriam Dei promovet: ideo iusta, & sancta. Hoc est in dispensatione, inquit: Occisio innocens inapte natura mala est. Ergo nullo modo cedere in gloriam Dei valet. Sua natura mala est, absolute spectata; secus circumstantia peculiari affecta. Equoniam est circumstantia isthuc? Respondeo, istam.

istam circumstantiam mentem humanam, quae comprehendere universalem humani generis finem nequit, fugere. Ergo pro arbitrio loquimur? Falleris. Principia certa habemus, unde responsum colligimus. Scimus certo mortem, & vitam in manu esse Domini. Ipla recte rationis dictata nobis representant, congruum esse atque consentaneum ut vita nostra subiecta sit Creatoris voluntati, & arbitrio, quod possit eam aut diutius, aut citius ex hoc mundo eripere. Ex quibus principis certis & ineluctabilibus colligimus, occisionem cuiusque hominis, divina peractam voluntate, divinam promovere gloriam. Terreni Principes in hominum vitam absolutio non potestur dominio; nec universalem totius mundi finem comprehendunt: ideoque innocentem homicidia precipere directe nequeunt; sed facinororum hominum damnant, qui Republicae tranquillitati infesti sunt, mortem iure imperant. Contra Deus, ut ipsum Dominus, cuiusque hominis vitam servare, aut tollere iure potest. Et hoc non modo non repugnat, sed maxime iuri naturae congruit. Nulla ergo opus dispensatione est ut quoruncumque hominum, atque adeo Isaac, & Samsonis mortem Deus iubeat.

XXIII. Israelite surripere Aegyptiis vala aurea, & argentea: quia partitio bonorum; quae communia erant, voluntario hominum consensu facta fuit, supremo & absoluto dominio eorumdem omnium bonorum Deo relicto. Unde ergo dispensandi a iure naturae necessitas, si naturae iure omnia creata bona libere Dei dispositioni subiecta semper fuerint, sunt, erantque? Quis asserere ausus fuerit, hanc bonorum partitionem cum praedicta, & limitatione divina potestatis factam fuisse? En quam vera sit doctrina quam praemisi, ius nempe naturae suas admittit exceptiones, & appendices. Facta bonorum partitione, ius naturae prohibet ne quis inivis propriis bonis spoliaret a quacumque humana potestate. Verum hoc ius naturae dicta, Deum posse eodem quo pollebat ante divisionem dominio, etiam post divisionem, pro sua libertate, cuiusque sibi placerit, eadem bona donare, possessoreque spoliare in delictorum poenam, vel ob alios sibi notos fines; ut sapienter S. Thomas laudat, *quasi c. art. 8. ut 3. declarat. Si alicui auferatur quod suum erat, si debitum est quod ipsum amittat, hoc non est furtum, vel rapina, quae precepto Decalogi prohibentur: & ideo, quando filius Israel precepto Dei tulissent Aegyptiorum spolia, non fuit furtum, quia hoc ius debebatur ex sententia Dei.* S. Augustinus

adicit, Aegyptios ob facilem anri, argenteae ablutum iure multatos a Deo fuisse. Inquit enim Lib. XXII. contra Fustum cap. lxxi. *Aegyptii vero sacrilegi, & iniqui: nam & auro illo, hoc est Dei creatura, male utentes ad Creatoris iniuriam, suis idolis serviebant, & homines peregrinos labore gratuito iniuste acbebeniente afflicerant. Digni ergo erant & isti quibus talia iuberentur, & illi qui talia paterentur.*

XXIV. Qua ratione, qua auctoritate fore prima Dei translatio bonorum iusta est, eadem uxorum pluralitas licita creditur. Deus enim, non minus corporis quam bonorum dominus est: & quemadmodum bonorum, ita & corporum mutare dominia valet. Repugnat uxorum pluralitas naturae iuri absolute; verum hoc ius naturae praesupponit humanum consensum, & suas includit appendices. Servandum ius istud iuxta conditionem propriam, quatenus nempe consensus humanus, quem praesupponit, intrinsece claudit conditionem, nisi Deo, qui supremus humanorum corporum dominus est, aliter placuerit. Matrimonium ad propagandam, servandamque naturam institutum est. Solus Deus universae naturae conditor comprehendit, quando uxoru pluralitas conducit ad istius naturae propagationem atque conservationem. Quapropter solus Deus declarare potest, hoc aut illo tempore congruum esse uxorum pluralitatem. Nulla ergo dispensatione Deus usus est, dum Patriarchis sanctis plures concessit uxores; sed declaravit, ut legitimis & supremis interpres, ius naturae tali tempore, & talibus personis non prohibere uxorum pluralitatem. Sicuti quodlibet preceptum voluntarium humanum observandum est iuxta conditiones, quas includit; ita quoque ius naturae servandum est secundum eas appendices quas ob varias materice circumstantias admittit. S. Thomas in *II. dist. xxxiiii. quest. 1. art. 2.* utitur verbo dispensationis, loco declarationis. Dispensationem ibi amplo in sensu accipit, ut ex omnibus aliis locis ubi de hac re loquitur, patet.

XXV. Nec est quod opponas, ius naturae esse necessarium; nullus ergo conditor adhaerere, vel subtrahere potest. Quoniam obiecto hae ex falsa imaginatione oritur. Scilicet quia necessarium est ius naturae, consequitur ut debeat precipere, aut vetare iuxta materice, & circumstantiarum diversitatem. Congruit recte rationi hoc officium tali tempore huic persone: hoc idem officium, variatis circumstantiis, cum recta ratione pugnat. Hanc autem diversitatem totus

lus Deus agnoscit, & ideo solus Deus declarare valet, quandonam licet, aut secus, pluralitas uxorum. Solus quippe Deus etiam impendere iurgia, diffidia, ceteraque incommoda, quae pluralitatem uxorum consequentur, eoque impertiri subsidia potest quae videntur has in ordine, & tranquillitate continendas. Nulla itaque humana auctoritate neque pluralitas uxorum concedi potest, neque matrimonium contractum dissolvi; ut suo loco fusius palam fiet.

XXVI. Fenerandi licentiam Deus Hebrais permittit cum alienis ob eorum obstatum avaritiam, inquit S. Thomas 2. 2. qu. lxxviii. art. 1. ad 1. Quod autem ab extraneis usuram acciperent, non fuit eis concessum quasi licitum; sed permissum ad maius malum vitandum; ne scilicet a Iudeis, Deum colentibus, usuras acciperent, propter avaritiam, cui dediti erant.

XXVII. Ad exemplum Osee patet ex dictis responso. S. Hieronymus hac verba, *Sime tibi uxorem fornicariam*, sic interpretatur. *Ex quo ostenditur mulier ista, quam propheta sumit in coniugem, non fœdâ, sed frequentius fornicata. Et fac tibi filios fornicationum. Utrumque potest intelligi, quod & fornicariae priores de fornicatione susceptores recipiat filios; & ipse ex meretrice generet filios, qui ideo fornicationis appellandi sunt filii, qui dicitur fornicationis appellandi sunt filii, quod sint ex meretrice generati. Accipit ergo Propheta in coniugem mulierem meretricem; quae actio nullam prodit deformitatem. An non licet quicque meretricem sibi desponsare in coniugem? S. Thomas Ivo, & communi principio nixus, respondet laud. qu. c. art. 7. ad 3. *Similiter etiam Osee accessit ad uxorem fornicariam, vel mulierem adulteram, non est machatus, nec fornicatus: quia accessit ad eam quae sua erat secundum mandatum divinum, qui est auctor institutionis matrimonii.* Ex divinis Scripturae textu non eruitur, hanc mulierem fuisse adulteram, sed simplicem meretricem, quam in uxorem suscipere nulla lex vetat. Ideo S. Thomas 2. 2. qu. cliv. art. 2. ad 2. inquit: *Item etiam Osee non peccavit fornicando ex precepto divini: nec talis concubitus propriis fornicatio debet dici, quoniam fornicatio nomen est, referendo ad cursum communem.* Nec S. Doctor desinite asserit, fuisse adulteram, sed fornicariam, vel adulteram, quatenus etiam cum viris uxoris opulam habuit. Verum non est huius loci rem hanc severius discutere. Semper ergo recurrit eadem doctrina. Ius naturale quod in contractibus viget, cum praesupponat, tanquam fundamentum, consen-*

suum voluntarium, mutationi materiali obnoxium est: quia semper in se continet conditionem intimam, nisi Domino supremo aliter visum fuerit. Et quia Deus auctor est matrimonii, & supremus Dominus corporum; idcirco pro temporum opportunitate, & iuxta finem a sua aeterna Sapientia praestitutum potest efficere ut matrimonium preloatum sit; quemadmodum ex S. Thoma interpretatur Cornelius a Lapide in cap. 1. Osee.

XXVIII. Obiicit S. Bernardus Lib. de dispensa. cap. 111. inquit: *Non occides, non machaberis, non furium facies, & reliqua istius tabulae legis scita, quae etsi nullam profusam humanam dispensationem admittant. Dominus tamen horum, quod voluit, quando voluit, servavit, sive cum ab Hebraeis & Aegyptiis poliarit, sive quando Propheta cum muliere fornicaria fornicari precepit. Resp. Vera haec omnia esse iam demonstravi. Quae illo duntaxat nunc est de modo quo id Deus praefat. Factum S. Bernardus narrat; modum quo id fit, silet, nec de eodem disputat.*

XXIX. Opponi plura alia solent levioris momenti, ut matrimonium filiorum Adae cum propriis fororibus, quod matrimonium legit naturae adversatur. Verum tantum abest ut cum lege naturae pugnet, ut matrimonium pugnaverit matrimonium praefatum, quin immo ad naturam conservandam propagandamque necessarium erat. Matrimonii auctor, ut diximus, Deus est: ergo eas praefigere illius celebrationi conditiones potest quae expediens indicaverit. Omnia nituntur praefato fundamento, quod praecipua illa naturalia quae praesupponunt liberum consensum, includunt semper subsistentiam ad supremam Domini voluntatem.

XXX. Ut paucis omnia concludam, plures Auctores in hac controversia minus exacte loquuntur; quia veram & integram iuris naturae notionem, ideamque perfectam minime habent. Aiant aliqui, hanc hominum societatem evolvere Deum posse, aliamque subsistere: quod dubio procul verum est, cum omnium rerum existentia contingens sit. Ex quo inferunt, oppositas leges praescribere posse, & furum, homicidium, & adulterium imperare. Quae sane locutiones falsae sunt. Quamquam veram sit posse Deum efficere ut ea quae aboleret, & nullo ad illius supremum dominium habito respectu, furum, homicidia, adulteria, iuri naturae secundum ordinem adversa, talia non sint, si suprema eius potestas accedat; tamen ut haec Deus praefat, haud opus est ut hanc societatem evolvat, sed in hac ipsa societate haec omnia praescribit,

stitit, ut ex exemplis supra allatis palam est. Verum cum Deus suo supremo dominio haec praescribit, ea quae spectato iure naturae secundum ordinem, pendente scilicet a consensu libero, sunt adulterium, furum, homicidium indebitum, adiecto respectu ad supremae divinae dispositionem, non sunt adulteria, nec furta, nec homicidia indebita. Quare praefatae locutiones, *Deus potest furum, adulterum &c. imperare*, implicent contradictionem. Eo ipso enim quod Deus haec imperat, furum non est furum, adulterium non est adulterium: seu id quod est adulterium illicitum, & oppositum iuri naturae absolute spectato, adiecta conditione, evadit licitum, & adulteri, furti, homicidii malitiam exiit. Sunt utique haec quaestiones vocum. Ergo vitandae sunt ambiguae phrasae, & minus exactae locutiones; cum possimus verborum proprietate, & praecipuis expressivibus haec omnia reprobare.

XXXI. Quae V. Locum ne in lege naturali habet epikiam? Resp. Prolixo sermone haec de re scribit P. Suarez Lib. II. de leg. cap. xvi. variatque opiniones recenset. Sed totum diffidit ex diversa epikiae intelligentia oritur. Nam alii nomine epikiae legis correctionem intelligunt; alii illam pro interpretatione, & declaratione accipiunt. Quemadmodum, ut vidimus supra, plures dispensationem cum interpretatione confundunt; ita non pauci epikiam pro dispensatione usurpant. Nos epikiam eo in sensu intelligentes in quo illam exprimit S. Thomas, dicimus, in lege naturali locum eandem non habere. Porro S. Thomas 2. 2. quae. cxx. art. 1. docet epikiam emendationem, & correctionem legis esse, eamque in legibus humanis locum habere. *Quoniam, inquit, humani actus, de quibus leges dantur, in singularibus contingunt, consistunt, quae infinitis modis variari possunt: non fuit possibile aliquam regulam legis institui quae in nullo casu deficeret; sed legislatores attendunt ad id quod in pluribus accidit, secundum hoc legem ferentes: quam tamen in aliquibus casibus servare est contra aequitatem iustitiam, & contra commune bonum, quod lex intendit. Et ad hoc ordinatur epikia, quae apud nos dicitur equitas.* Ex quibus apparet, S. Doctorem epikiam pro correctione legis accipere, quatenus legislator humanus, cum non possit omnes casus praevidere, leges fert, secundum quod res communitur contingunt. Ideo nec necessariam asserit epikiam, qua lex in hoc ut illo casu corrigatur. Lex autem naturalis immutabilis & invariabilis in se ipsa formaliter est; o-

mniesque casus possibiles illius conditor Deus praevidet: ideo in hac epikia locum habere nequit. Et quando casus aliqui occurrunt in quibus ob variationem circumstantiarum lex ipsa naturalis non obligat, hos ipsos casus solus Deus agnoscit. Sola ergo interpretatione, & declaratione Deus utitur, minime autem epikia. Nec res falsiorum exigit orationem.

CAPUT XV.

De iure gentium, distincto a iure naturae, Errores Hobbesii, Pulfendorffii, Heineccii, aliorumque explicantur.

I. Thomas Hobbesius de Cive cap. xiv. naturalem legem tribuit in naturalem hominum, & naturalem civitatum, quae vulgo ius gentium appellatur. Praecipua utriusque eadem sunt, sed quae civitates semel instituta induunt proprietates hominum personales, lex quam loquentes de hominum singularium officio naturalem dicimus, applicata totius civitatis, nationibus, sive gentibus, vocatur ius gentium.

II. Samuel Pulfendorffius Lib. II. de iur. nat. & gent. cap. 11. §. 23. post relatum Hobbesii doctrinam libit. Cui sententiae & nos plane subscribimus. Hanc eandem opinionem amplectitur Heineccius Lib. 1. de iur. nat. & gent. cap. 1. §. 21. ubi conclusa praefidentia scribit: *Rationes eos fugere qui nescio quod ius gentium, a iure naturae diversum, sibi fingunt. Haec sunt effata quae pronunt hi qui iuris naturae, gentium, & positivi arcana referant, & illustrasse modestissime se iactant.* Erronea haec opinio confederatam est illius erroris quem supra profigavimus, videlicet legem naturalem voluntariam esse; nullamque sive bonitatem, sive malitiam antecedenter ad legem liberam in rebus reperiri. Quid profecto commentum fat est ad evitandum, quam profundi Metaphysici fuerint Doctores istii.

III. Antequam istorum errorem convellere, praemitam oportet iuris gentium descriptio- nem. Medium quodammodo est ius istud, naturale inter & positum, repta tamen a naturali, cum quo habet propinquitatem, omnino distinctum est, ut mox declarabo; & ad positivum accedit, immo positivum dici potest. Gentium ius nuncupatur, quia gentium omnium, vel plurimarum invecum est consensio. Omnes fere gentes, nulla Principum, sive subditorum distinctione facta, obstringit. Gentium nomine non intelligitur omnes populi nobis incogniti, aut barba-

re, fupideque nationes, quæ, morum honestate ditatur, brutalem vitam ducunt; sed gentes cultæ, morateque, quales fuere semper plurimæ; & insigniores mundi populi, ut Iudæi, Græci, Romani, & postillimum Europæi.

IV. Plures distingere ius gentium in primarium, & secundarium. Ius primarium in naturali hominum instinctu, ius secundarium in hominum usu & consuetudine collocant. Sed hanc distinctionem ut futilem reiciamus. Alii negant ius gentium proprie dictum, hoc nisi fundamentum, quod nunquam gentes simul coiverint ad ius instituentium: quod vanum commentum sponte corruit. Nec enim necesse fuit ut gentes omnes, vel plurimæ una convenirent, & matuum consensus verbis exprimerent; sed fat fuit consensus tacitus, quo cultiores gentes omnes in certas fixasque regulas, seu leges conspirarent. Nonne gentes mutuum inter se societatem invivere? Societates istæ consistere ne abique ulla lege poterant? Qua ratione inire fœdera, agere commercia, celebrare contractus, plectere fraudes, & dolos poterant, nisi pacta, & leges statuerent, ad quarum amicum formare & dirigere officia sua possent? Porro has leges, recto & uniformi consensu latas, ius gentium appellamus. Hæc quoque indicavimus, eisdem iuris necessitatem evincunt.

V. His delibatis, dico, ius gentium a naturali omnino disiunctum esse. Nam obiectum iuris naturalis, ut vidimus, sunt actiones quæ natura sua intrinsicam habent honestatem, vel turpitudinem; atque adeo neque necessaria precipienda, aut vetanda. Iuris gentium obiecta non sunt intrinsicè necesseario honesta, aut turpia, atque adeo neque necessaria precipienda, vel prohibenda, quamvis maxime utilia ad finem præstitutum. Idque indicando quo ius gentium præcipit, aut prohibet, palam fit. Iure gentium bonorum divitio, admissio legatorum, transitus viarum, & cetera plura introducta sunt. Ius gentium veto veneno interficere etiam in iusto bello hostem, recitare abique legitima causa legatos. Quæ omnia natura sua nec honestatem, nec turpitudinem necessario produunt.

VI. Aliqua quæ ad ius gentium pertinent, scriptis consignata sunt, ut illa quæ fœdera, pacta, & cetera id genus spectant. Causa efficiens iuris gentium sunt gentes ipsæ. Nec aliusvis momenti est quod obtrudit Puffendorfus *loc. cit.* quod gentes ipsæ subsiectæ sunt huic iuri. Ius autem quodlibet a supe-

riore rogari debet. Nonne Communitates Reipublicæ leges condant, simulque eisdem legibus subsiciuntur? Fatemur tamen, summam cum iure naturæ ius gentium propinquitatem habere. Adeo enim recte rationi congruum est, ut, quasi impellente, seu instigante natura, fuerit unanimi consensu receptum. Tamen quia ea quæ præcipit, aut vetat, non continent necessariam intrinsicam maliitiam, aut honestatem, sed mutationi propriæ & formati obnoxia sunt; ut palam est in partitione honorum, quorum exactam communitatem servabant Christiani primi, servanteque nunc plures, & in captivitate servorum, & in aliis pluribus; idcirco a iure naturæ profus distinctum est.

VII. Dividi ius gentium communitate folet in affirmativum, & negativum; in proprium, & minus proprium. Ius gentium præacceptum illud est quod, ut iam descripti, comprehendit ea quæ natura nec iubet, nec vetat; sed tacito consensu, moribus, & consuetudine in communem omnium vel plurimarum gentium utilitatem, & commodam invecta fuerunt. Talia sunt I. *legatorum*, qui ab uno Principe, Republica, Communitate ad aliam destinantur, acceptatio; quæ acceptatio iure naturæ nec prohibet, nec præcipit. II. *Publica eorum securitas*, ut communia peragere negotia valeant Communitatis, seu Principatus nomine. III. *Prohibitio*, ne arma, aut fontes veneno inficiantur. IV. *Ne hostes per sicarios dolo, & prodicione occidantur*. V. *Fœdera pacis, & induciarum*, quæ licet, postquam inita sunt, iure naturæ obstringant; quoad institutionem tamen, petitionemque iure gentium sunt instituta. VI. *Servitus*, seu potestas utendi captivis iusto bello captis. VII. *Commerciorum procuratio* inter nationes non inimicas. VIII. *Ius sepulture*. IX. *Bonorum partitio*. Exempla iuris gentium minus proprie accepti sunt I. *Munitio civitatum*. II. *Permissio rerum*. III. *Ius postliminii*. IV. *Ufus panis pro cibo*, iure acquirendi bona, & nonnulli alii contractus. V. *Defensio certi status hominum ad offerenda Deo sacrificia*.

VIII. Ius istud obligat in conscientia plus minusve, iuxta materiam gravitatem maiorem, aut minorem. Immo huic iuris violatio tantum apud omnes gentes incoelestis prodit, ut eiusdem violatore; non modo culpam contrahant in divino conspectu, sed et infames, & publicæ tranquillitatis hostes reputantur. Quare ius istud obstringit omnes, & postillimum orbis terrarum Principes, Reges, Imperatores, & omnium Communitatum capita.

pita. Secundum illius iuris regulas dirimuntur litæ, & diffidia inter supremas Potestates. Plura sunt iura civilia in quocumque statu, extra quem non transiunt. Verum quæ iure gentium invecta sunt, populos omnes obligant. Quare Principes, supremæque Potestates non modo proprii status, sed omnium populorum, quibuscum commercium & negotia habent, pacem, tranquillitatem felicitatemque spectare, & cavere eius perturbationem summopere debent.

IX. Illud tamen animadvertendum, mutationi obnoxia esse, ut iam dictum est, ea

quæ iure gentium comprehenduntur. Mutari possunt non usu, & deluetudine; temperari, roborari iuris civilis decretis apud unam gentem, & non penes alteram. Rationem mutabilitatis iam dedi, quia nempe ea quæ hoc iure aut præcipiuntur, aut prohibentur, intrinsicè non bonitatem, aut maliitiam necessariam continent. Licet tamen omnia mutabilia sint, reipia tamen fieri moraliter nequit ut omnia mutentur: quandoque plura ita publicè utilitati consentanea sunt, & utilia, ut abique eisdem tranquillitatis publicæ consistere nequeat.

DISSERTATIO III.

DE LEGE POSITIVA DIVINA VETERE, ET NOVA.

PRÆLOQUIUM.

Egi naturalis, de qua hæcenus, succedit lex positiva voluntaria, in divinam, & humanam tributa. Hanc dissertationem, quæ circa divinam legem versatur, duobus capitibus concludam. In primo legem veterem, in altero novam exponam. Si materia valideret, dignitatem, excellentiam, & utilitatem spectes, ampla esse deberet dissertatio nostra. Verum, quia longum iter superest, plura paucis perstringam, ne utriusque legis lectorem meum seivinum relinquam. Plura de evangelicæ legis spiritali, & sine dicturi sumus in *Tom. I. Apparatus ad Theologiam Christianam*. Quapropter illic lectorem uberius cupientem remitto.

CAPUTI.

Lex Mosaicæ bona, a Deo lata soli populo Iudæo. Eius finis, præcepta, & abrogatio.

I. PRIMA lex quam Deus mundo intimavit, est Mosaicæ. Præcesserunt utriusque divini præcepta, quæ tamen legis universalis denominationem non subierunt. Præceptum intimavit Deus Adæ in statu innocentie. Post lapsum aliqua idem præscripsit Deus, quæ spectant sacramentorum usum, quo tum adulti, tum infantes a peccati originalis macula mundantur. Item ante diluvium animalium quedam munda, quedam immunda reputata fuere, ut legitur *Gen. vii. Et post diluvium Deus præcepit Gen. ix. Car-*

nem cum sanguine non comeditis: sanguinem enim animarum vestrarum requiram. Discretio illa animalium sacrificia tantum spectabat; cum probabilis sit ante diluvium non obtinuisse consuetudinem eius carniarum. Hæc tamen, ut dixi, præcepta fuerunt peculiaris, quæ legem præle acceptam non continentur.

II. PRIMA lex proprie dicta quam Deus ogavit, est illa quam Moyses Dei iussa promulgavit, idcirco Mosaicæ nuncupata. Adverber hanc legem hæretici plures blasphemarunt primis Christianis Ecclesie sæculis. Propugnabant sceleris homines duo principia, bonum unum, malum alterum. Legem veterem a malo Deo fuisse latam docebant Simoniani, Carpocratiani, Cerdoniani, Valentini, & omnium impudentissime Manichæi, quorum infamiam strenue repressit S. Augustinus.